

KLIC TRIGLAVA

IZ VSEBINE:

- LJUBLJANA JE VEDELA!
- PRED OBJAVO NOVIH DOKUMENTOV
- SVEČANOST V OHIJU
- DACHAU
- ALI SLOVENCİ IZUMIRAMO?

314

JULIJ 1965

LONDON, 3. JULIJA 1965.

LETO XVIII. ŠTEV. 314.

Je to obtožba lastne stranke?

Nikakor ni jasno, zakaj je g. dr. Miha Kreku, na položaju, ki ga zavzema v slovenski politiki, vzelo več kot dvajset let, da je dognal, da so v Ljubljani na Poveljstvu Slovenskega domobranstva dobili njegovo sporočilo iz Italije koncem leta 1944, da utegnejo Zavezniki vrniti domobrance Titovim komunistom, če jih dobijo v roke v domobranskih formacijah in uniformah. (Gl. poročilo na 4. strani.) Človek bi mislil, da so si slovenski politiki vsaj prva leta, ko so v glavnem živeli v Italiji, izmenjali vse take informacije in poskrbeli, da so vsaj med seboj razčistili vprašanje take življenjske važnosti, kot je bila prisilna vrnitev domobrancev. Pa menda vendar niso tista leta samo tarokirali!?

Četudi se je g. Miloš Stare, glavni posrednik zveze slovenskih politikov z dr. Krekom tisti medvojni čas že skrival, je vendar moral pooblastiti nekoga, da je zanj sprejemal nad vse važno dr. Krekovo pošto in jo posredoval strankinemu načelstvu in preko tega potem tudi Narodnemu odboru za Slovenijo. Vprašanje zdrave pameti je vendar, da bi bil tak postopek edino pravilen in da bi Poveljstvo Sl. domobranstva po tej poti tudi prejelo dr. Krekovo sporočilo. Če pa to ni bilo tako, potem pa je treba pojasniti, zakaj ne. Nekaj nedoumljivega je namreč, da bi dr. Krek obvestil o tako važni zadevi poveljnika slovenskih Domobrancev, ne bi pa o tem obvestil tudi svojih strankarskih prijateljev v Ljubljani. Sam piše zdaj, da je bilo njegovo sporočilo "osebno" izročeno na poveljstvu. Ker si ne moremo misliti, da bi g. dr. Krek ob tem obšel predstavnike SLS v Ljubljani, odnosno da bi poslal posebnega kurirja samo na poveljstvo, smo mnenja, da je stranka v domovini vedela, kaj preti Domobrancem. Če tega ni vedela, potem je g. dr. Krek vsaj moralno obvezan pojasniti ta primer.

Toda nekatere bistre glave v Ljubljani so že poleti 1944 mislile tudi v možno sti nasilne predaje in so zato sklenile nekak dogovor, da bi se domobrance postopoma prevedlo v ilegalo, kjer bi tudi imeli večjo svobodo akcije. Popolnoma irelevantno je, če jih je ob tem vodil še kaj drug, morda celo močnejši razlog. V duhu dr. Krekovega pisma bi se dalo sklepati, da bi mogla biti taka kombinacija, če bi se izvedla, rešilna. Ni izključeno, da je to rešilo 15.000 vojakov v Italiji.

Iz dr. Krekovega članka je jasno, da je polkovnik Krener vedel za možnost vrnitve. Si je mogoče misliti, da je to prikrival politikom, ki so ga postavili na položaj poveljnika Slovenske narodne vojske? Kakšno vlogo je torej mož potem igral na Koroškem, ko je prišla prva vest o vračanju? Vlogo tepca ali izdajalca? Če že ni bilo mogoče več rešiti prvega ali drugega transporta, potem bi se dalo rešiti vsaj vse ostale. G. dr. Krek je moralno obvezan, predvsem do svojcev vrnjenih domobrancev in do preživelih borcev, da podrobneje pojasni ta v nebo vpi joči primer.

UREDNIŠTVO

TITO IN HITLER

Od političnega sodelavca

V izseljenskem tisku so se pojavile vesti o novi "Hrvatski politični knjižnici", ki jo je napovedal g. Ilija Jukić, bivši šef kabineta pok. predsednika dr. Vladka Mačka ter nekdanji pomočnik ministra za zunanje zadeve v kralj. jugosl. vladah.

V razgovoru, ki sem ga imel z g. Jukićem, je ta pojasnil namen take nove biblioteke: obdelava najsodobnejših vprašanj s področja hrvatskega in mednarodnega političnega življenja. Seveda pa gleda politik večkrat nekoliko drugače na vprašanje, kaj je 'najsodobnejše', kot pa laik. Za slednjega, če je rodom iz Jugoslavije, je morda trenutno najbolj aktualno gospodarsko stanje Jugoslavije. Tu se zdi, da je g. Jukić nekoliko drugačnega mnenja. On pravi, da je politična vzgoja v današnjem času največja in najbolj nujna potreba, zlasti v primeru naših malih narodov. Občutek imam, da je verjetno prišel do tega zaključka vsled dogodkov v hrvatski emigraciji posebej in jugoslovanski na splošno. Tu je očitvidno igral svojo vlogo tudi "Stanstedski sporazum", ki je kulminiral, ko je bil g. Jukić ostro napaden od strani nekaterih Hrvatov, dočim je bil drugi hrvatski podpisnik, g. dr. Pešelj, od istih Hrvatov istočasno - aklamiran.

Prva knjiga te knjižnice naj bi obravnavala pregled političnega razvoja hrvatskega naroda od njegovega prihoda v Podonavje do današnjih dni. Tu kaže g. Jukić na objektivne in subjektivne vzroke raznih nesreč, ki so zadevale hrvatski narod. V uvodu svoje prve napovedane knjige "Pogledi na preteklost, sedanjost in bodočnost hrvatskega naroda" pravi, da bi bilo moč izogniti se nekaterim narodovim tragedijam, ako ne bi narod odn. njegovi vodniki storili nekaterih usodnih napak. G. Jukić smatra, da so take zablode in pogoške naroda in njegovih vodnikov njihova prekletstva in povzročajo več tragedij kot pa jih povzročajo čisti zločini in pokvarjenosti. "Zato je treba s prstom pokazati nanje, da bi se jim ognili v bodoče," je zatrdil g. Jukić.

V napovedani knjigi hoče g. Jukić ob prikazu razvoja hrvatskega naroda pokazati, katere objektivne in subjektivne činitelje smatra odgovorne za gotove narodove nesreče.

G. Jukić me je še opozoril na Churchill-Edenovo različno gledanje na Tita in njegovo potencialno vlogo ter na svoj zaključek, da nikakor ni bilo nujno, da je dobil vlado v roke Josip Broz. Ob tem mi je še razkril, da bo v knjigi objavil fotokopije dokumentov, ki odkrivajo Titov poskus spomladi 1943 in spomladi 1945 skleniti sporazum s Hitlerjem. Smatra, da bo to odkritje prava senzacija ne samo v jugoslovanskem ampak v svetovnem merilu, ker so doslej komunisti, ki so vedeli o tem, to tajnost skrbno čuvali.

Vprašanju, kdaj bo knjiga izšla, je sledilo pojasnilo, da je že v tisku. (Videl sem krtačne odtise.) V prodaji naj bi bila v septembru, cena pa bo v Angliji 30/- in v Ameriki \$ 5.00. G. Jukić že sprejema predplačila in naslov zanja je: Mr. Ilija Jukić, 84 Hatherley Court, Hatherley Grove, London W. 2.

G. Jukića poznam kot umerjenega hrvatskega politika, ki se drži famoznega gesla, da se politika vodi z razumom; gesla, ki ga je Stjepan Radić dopolnil: "a dekle ljubiš s srcem..."

SPOMIN UMORJENIH BORCEV

Od našega dopisnika

Cleveland, 18. junija.

Pod okriljem "Zveze borcev - Tabor", so clevelandski Slovenci v dneh 12. in 13. junija počastili spomin žrtev komunistične revolucije in predvsem pobitih do mobrancev, s posebnim dvodnevni programom na Slovenski Pristavi, 77 akrov obsegajoči farmi, 40 milj vzhodno od Clevelanda.

Svečanosti so se pričele v soboto zvečer ob 8h, ko je bil prižgan spominski plamen pred kapelico, postavljeno v spomin poklanim domobrancem. Plamen so prižgali Milan Zajec, France Dejak in France Kozina, trije nekdanji borci, ki so se rešili iz groba v Kočevskem Rogu. Njihova navzočnost je vsem slovesnostim udarila še poseben pečat.

V mraku se je na pristavi zbrala množica Slovencev iz vseh delov Združenih držav in Kanade. V režiji dr. Milana Pavlovčiča je bil nato izveden recitacijski program, pri katerem so kot glasniki pomorjenih nastopili omenjeni trije rešenci Zajec, Dejak in Kozina.

Po zaključenem programu se je razvila bakljada, ki je med molitvijo krenila proti Spominski kapelici. Sprevod se je ustavil pri treh postajah: Vetrinje, Teharje in Kočevje. Pri vsaki postaji je bilo recitiranih nekaj verzov iz Črne maše, trije rešenci so podali nekaj značilnih odstavkov pesnitve, č. g. France Gaber, ki je vodil verski del programa, pa je na kratko orisal postaje slovenskega križnega pota.

Ob zadnji postaji, pri Spominski kapelici na Orlovem vrhu, je spregovoril pesnik Marijan Jakopič, ki je v občutenem govoru podal vso grozo slovenske Golgote ter vključil v spomin vse Slovence, ki so med vojno izgubili svoja življenja za svobodo, krščanstvo in demokracijo. Svečanost je bila zaključena s kratkimi molitvami za mrtve.

V nedeljo zjutraj je iz Clevelanda krenil sprevod 82 avtomobilov, s prižganimi lučmi v smeri proti Pristavi. To je bil prizor, ki je na vsej poti vzbujal izredno pozornost, in tisti, ki so bili v sprevodu, vedo povedati, da na cesti 90 ni bilo točke, kjer bi bilo moč videti ves sprevod od začetka do konca.

Ob četrtna enajst sta bili ob kapelici dvignjena ameriška in slovenska zastava, trije rešenci so položili krasen venec, nakar je sledila sveta maša, v slovenskem jeziku, ki se je udeležilo okoli osem sto oseb, med katerimi je bilo blizu devetdeset narodnih noš in močna četa borcev v enotnih oblekah: belih srajcah in črnih kravatah. Med mašo je preko tristo oseb prejelo sv. obhajilo in ga darovalo za padle. Lektor je bil g. Zdravko Novak.

Po kosilu je sledilo slavnostno zborovanje, na katerem je govoril ing. France Grum, predsednik ZDSPB-TABOR, prebrana pa so bila tudi pozdravna pisma župana mesta Cleveland, kongresnika okraja, v katerem leži slovenska Pristava, g. Williama Stanton, dalje guvernerja države Ohio g. Jamesa Rodhesa ter bivšega podpredsednika Združenih držav g. Richarda Nixona. Poseben odposlanec je prebral pozdrave bratskega društva iz Buenos Airesa. *

Ljubljana obveščena, kaj preti domobrancem

Od našega dopisnika

V 'Ameriški domovini' je 11. junija g. dr. Miha Krek objavil priložnostni članek ob šestdesetletnici g. Miloša Stareta, sedanjega podpredsednika Slovenske ljudske stranke v zamejstvu. V njem je avtor posvetil posebno pozornost stikom med slovenskimi političnimi zastopniki v Londonu in onimi v domovini med drugo svetovno vojno, ki so trajali skoraj do konca leta 1944, kot pravi g. dr. Krek.

Ob tem je dr. Krek sam sprožil vprašanje, kako da potem slovenski domobranci niso bili obveščeni, kakšna usoda da jih čaka, če so bili stiki s tujino.

Avtor poudarja, da je stalno rotil one v domovini, da ne smejo "za nobeno ceno" vojaško ali politično sodelovati z okupatorjem ali drugimi silami Osi. Da tudi ne sme biti nikakega videza takega sodelovanja, ker da lahko izgubimo naklonjenost zaveznikov po naši lastni krivdi. Oni v Londonu so že imeli velike težave zaradi Vaških straž, ob nastanku Domobranstva pa da je bilo še hujše. "Miloš mi je popisoval svoje vtise in težave, ki je nanje naletel, ko je hodil po Ljubljani in drugod s takimi poročili v žepih," piše dr. Krek.

Nato nadaljuje, da je koncem leta 1944 sporočil v Ljubljano, da obstoja resna nevarnost, da bodo domobranci in drugi, ki so člani sličnih formacij, izročeni vrnjeni komunistom, če bodo v teh formacijah in uniformah prišli zaveznikom v roke. Zato da je prosil in rotil Ljubljano, naj preko zime ukrenejo, da do tega ne bi prišlo. "Šele sedaj, po dvajsetih letih, sem zvedel, da je to moje poročilo v Slovenijo prišlo in da je bilo osebno izročeno slovenskemu domobranskemu poveljstvu", zatrjuje dr. Krek. On je tedaj že bival v Italiji, odkoder pozneje ni imel več možnosti zveze z Ljubljano, a g. Stare da se je že skrival.

* S petimi litanijami Matere božje pred Spominsko kapelico je bila proslava zaključena. Ves čas slovesnosti pa je bila odprta razstava, na kateri je vzbujal pozornost zlasti rokopis Križevega pota, ki ga je lastnoročno napisal pokojni škof dr. Rožman.

To je samo skop opis poteka proslave, nekateri prizori pa so bili v resnici nepopisni. Ne le da je oba dneva prihajalo do srečanj starih prijateljev, od katerih se nekateri niso videli že po dvajset let. Vsem prisotnim bo ostal v trajnem spominu ognjena kača bakelj, ki se je vila preko Pristave. Tri sto bakelj je bilo pripravljenih in vse so gorele, kljub temu, da je bila ura pozna in so bili navzoči predvsem borci. Kliv trobent in klenkanje zvona pri kapelici sta prinesla v ozračje razpoloženje, kakšnega tu že dolgo ni bilo.

Posebej gre spet omeniti prihod sprevoda avtomobilov iz Clevelanda. Organizacija tega sprevoda je bila smatrana kot nekaj postranskega in ni bilo pričakovati kakega posebnega uspeha. Kljub temu so požrtvovalne gospe pripravile slovenske in ameriške zastavice in ko smo na Pristavi zbrani opazovali prihod sprevoda, nismo mogli verjeti svojim očem, saj se je 82 avtomobilov zvrstilo mimo vhoda.

Celotna svečanost je pokazala, da zmeda zadnjih mesecev ni segla v slovenski živelj v Ameriki ter da je velika večina ostala zvesta vsemu, kar ji je nekoč bilo pri srcu. Tega ni motil niti članek g. dr. Miha Kreka v 'Ameriški domovini' na sam predvečer proslave, ki dejansko - po občutju navzočih borcev - predstavlja udarec s pestjo vsem, ki so v domovini nekoč začutili potrebo in dolžnost, da se upro komunističnemu nasilju.

DACHAU PRED DVAJSETIMI LETI

Sonce se nikakor ni moglo prebiti skozi oblake in ogreti jutranjega zraka, ki je pomešan z duhom po trohnobi mrličev polnil taborišče. Nad glavnim vhodom je na taboriščnem stolpu visela bela zastava. Na stražnih stolpih so SS-ovce zamenjali šestnajstletni fantiči, ki so jih zadnje dni poteknili v "volksturm-ske" cunje. Krematorijski dimnik nas je prenehal dušiti z dimom. Regljanje strojnic se je primikalo vedno bližje. Slišali so se tudi že posamezni strelji iz pušk. Nad taborišče je priletelo ameriško izvidniško letalo in prav nizko krožilo nad barakami. Vsi znaki so zanesljivo naznanjali težko pričakovano svobodo...

Taborišče pa v tem pomladanskem jutru ni kazalo znakov življenja, izgledalo je kot da je izumrlo. Priporniki so se tiščali po barakah. Glavna ulica in prostori med bloki so bili prazni. Beseda je vsem obtičala v grlu. Govorile so le oči, tiste iskrece in solzeče se oči, v katerem sta se obenem zrcalila radost in strah, da zadnji trenutek ne bi bilo kaj narobe.

Popoldne so se oblaki razgrnili in pokazalo se je ono nežno modro nebo, ki ga je videti le po končani nevihti. Sonce se je že nagnilo proti zahodu. "Štokljia" je brnela vse močnejše in se s krili skoraj dotikala vrhov jagred, stoječih ob straneh taboriščne ulice. Proti večeru so skupaj z zadnjimi sončnimi žarki vdrli od zapadne strani v taborišče ameriški vojaki, noseč svobodo... Skozi okna in vrata barak je planilo 31.000 izčrpanih nesrečnežev na ulice taborišča. Vsa ta, od radosti skoro brezumna množica se je zgrnila na zborovališče pri glavnih vratih, kjer so že bili osvobodilci. Na stražarski stolp nad glavnim vhodom se je popel ameriški častnik, pozdravljen v tridesetih različnih jezikih, pozdravljen tudi z dvignjenimi komunističnimi pestmi...

Častnik je dal znak z rokama in množica se je počasi umirila. V angleškem in nemškem jeziku je pozval vojake in nas osvobojenca:

"Zahvalimo se vsemogočnemu Bogu, da nam je dal dočakati ta veseli trenutek!" Dvignil je roke k nebu in glasno bral Molitev. Vzdignjene pesti komunistov so klonile druga za drugo in na zboru je v tridesetih jezikih obvladal:

"Oče naš, kateri si v nebesih..."

Solze so polnile oči in nemo polzele po licih deset tisočev, ko so njih usta hvallila Stvarnika za podarjeno življenje in - svobodo.

Svoboda! Da, svoboda, ki jo je drugače pojmoval moleči častnik, drugače osvobojeni pripornik komunist, drugače pripornik nekomunist...

Tako je bilo pred dvajsetimi leti, 29. aprila 1945, ko je ob žarkih zahajajočega sonca v dahavskem taborišču zadihalo enaintrideset tisoč Hitlerjevih sužnjev svobodo. Med njimi nas je bilo 3098 Jugoslovanov, od teh 2900 Slovencev, 190 Srbov in 8 Hrvatov. Prvih žarkov sonca svobode pa ni dočakalo onih sedem tisoč tovarišev, katerih trupla so pokrivala dvorišče krematorija ali pa bila zložena kot klafterska polena ob taboriščnem rovu. Koliko je bilo naših rojakov med temi žrtvami, ki počivajo v skupnem grobu na gričku kraj dahavskega mesta, ni nikomur znano. Skozi dahavsko taborišče je šlo več kot deset tisoč Slovencev,

od katerih je gotovo nad polovico izgubilo življenje. Med njimi so bili tudi moji prijatelji in znanci: podpolkovnik Dežman Josip, dr. Fettich Oton, kapetan Ilovar Berto, Jaklič Franc, Klemenšek Tine, Končar Boris, dr. Krošl Anton, dr. Lapajne Stanko, ing. Mačkovšek Janko, Mr. Ph. Maver, dr. Novak Franc, Pogačnik Josip, ing. Polenčič Jože, dr. Potokar Ivo, dr. Puc Dinko, minister v pok. Pucelj Ivan, Srebotnjak Vane, arhitekt Škarja Ivan, Uranič Ferdo, podporočnik Zrimšek Anton, senator Žebot Fran, Žun Živan. Nazori so jih ločili, trpljenje jih je družilo, smrt jih je združila. Milost božja jim je naklonila rajsko naselje...

Na posebnem oddelku dahavskega mestnega pokopališča leži v lepo urejenih posameznih grobovih nad tri tisoč pripornikov, ki so umrli od oslabelosti in boleznih po osvobojenju. Tu počiva nad šestdeset Slovencev; med njimi je bil tudi minister Ivan Pucelj, ki so ga pred nekaj leti prepeljali v domovino. Žrtve malega slovenskega naroda, ki so jih nacisti uničili v dahavskem taborišču, prese-gajo število žrtev, ki jih je Dachau prizadejal velikemu francoskemu narodu. Sla-va jim!

Dachau je mestece, ležeče na gričku, kakih 15 km severozahodno od Monako-vega. Tja so zahajali nacistični mogotci na zabave in izlete, kadar jim je Muen-chen, Stadt der Bewegung presedal. Tako je Hitler 1932, sedeč na terasi glavne dahavske kavarne, izbral na vzhodni strani mesta ležeče močvirje (Dachauer Moos) za grob svojih političnih nasprotnikov. V to močvirje so potem nacisti pri-peljali prve politične jetnike, ki so morali izkopati kanale in izsušiti močvirje ter zgraditi sami sebi mučilnico, v kateri so jih potem na najbolj sadističen na-čin ugonabljali. Nasipi, pota in plantaža pokrivajo kosti prvih žrtev, ko še ni bilo krematorija. Okoli taborišča je na izsušenem močvirju z žulji in krvjo pri-pornikov kasneje zrasla velika naselbina z ogromnimi kasarnami, tovarnami, skladišči in razkošnimi vilami - glavni stan SS-ovcev.

V kolikor je mogoče zaupati knjigovodstvu nacističnih morilcev, razbojnikov in tatov, je bilo v dobi od nastanka taborišča do začetka vojne (1933-1940) vpi-sanih 125.000 "varovancev" (Schutz-haeftlinge). Od teh jih je umrlo "naravne smrti" 34.000. Z letom 1940 je začela nova registracija, ki je 26. aprila 1945, to je tri dni pred osvoboditvijo bila zaključena s številko 161.731. Novoregistri-rancev je umrlo 25.113 do osvoboditve. Od 1. januarja 1945 do osvoboditve, to je v dobi, ko je v taborišču divjal pegavec, je umrlo 13.159 pripornikov. Po u-radni statistiki je torej umrlo 59.613 pripornikov. Ti uradno zabeleženi smrtni primeri pa ne dajejo popolne slike morilnega dela SS-ovcev in nemške nacistič-ne stranke. Število obešenih in ustreljenih je naznano. Istotako je neznano šte-vilo onih, ki so umrli zaradi zločinskih "znanstvenih poskusov" ali pa bili posla-ni v smrt v takozvanih "invalidskih transportih". Celó žive so metali v kremato-rijske peči. Ko je sredi maja 1945 ameriška vojaška policija ujela raportnega vo-djo Roethgerja, je ta pred sodiščem priznal, da je v mesecu oktobru 1944 po nje-govem ukazu bil ustreljenih 290 ruskih oficirjev in nekoliko ameriških oficirjev in vojakov, ki so s padali odskočili iz zadetih letal, pa bili živi vrženi v ogenj. Roetherjevih žrtev taboriščna nacistična uradna statistika ne navaja. Če slučaj-no ne bi bil ujet in če ne bi priznal, predno je 25. maja šel na vešala, bi to zve-rinstvo ostalo neodkrito.

Nacisti so imeli zelo enostavna sredstva, kadar so hoteli nezaželjenega pri-pornika brez sledu spraviti na oni svet. Poslali so ga v "bunker", kjer ga niso vpisali v seznam bunkerskih pripornikov. Od tam pa je ponoči ali zgodaj zjutraj

šel v krematorij. (Bil sem pol leta v bunkerju, nevpisan v priporniški seznam.) Drug način tajnega uničevanja so bili invalidski transporti, ki predstavljajo eno najbolj črnih, najgrozotnejših poglavij nacističnega krvološtva, izvajanega nad priporniki z vso bestijalnostjo. V takozvani invalidski blok so dvakrat na leto zbrali izhirane starejše pripornike in pohabljenca, ki so se izgarali in postali pohabljeni zaradi prenapornega dela in zverinskega pretepanja SS-ovcev in njihovih priganjačev "kapov", po raznih komandah, železniških predorih in drugih uničevalnih manjših delovnih taboriščih. Ko so jim tako izpili iz telesa vse moči, izsesali kri in polomili kosti, so jih kot garjave ovce pahnili v prenapolnjen, ves ušiv, zamazan invalidski blok dahavskega taborišča, kjer so ob nezadostni hrani, pretepani in zmerjani čakali na zadnjo postajo svojega trpljenja - na invalidski transport. Ta je navadno šel okoli Novega leta in sredi junija. Satanski zločinci so iz invalidskega bloka zbrali pet sto do sedem sto nesrečnežev, jim iz revirskega oddelka za jetične pridružili še okrog 500 bolnikov, nakar so ves ta sprevod od tisoč do tisoč dve sto okostnjakov in pohabljenca, zapisanih neogibni smrti, napotili ob zori v smeri Linca ali Lublina. Pripornike, ki so že na začetku omagali, so spotoma postrelili, one pa, ki so dosegli cilj, pa so tam po morili s plinom. Z invalidskih transportov se nihče ni vrnil. Izginili so za vedno. Na invalidske transporte je šlo v zadnjih letih 5188 pripornikov. Tretji način likvidiranja, ki v taborišču ne bi moglo ostati neopaženo, je bila takozvana uradna premestitev pripornika ali pa večjih grup v drugo koncentracijsko taborišče. Osebnosti teh žrtev so bili odstranjeni iz dahavskega arhiva in njih imena črtana iz taboriščnega seznama. Na mesto novega razporeda pa običajno žrtve niso dospele. Zato je jasno, da spričo takih postopkov nacističnega morilskega aparata, resnično število dahavskih žrtev nikoli ne bo ugotovljeno.

NACISTIČNI RUDNIK ZLATA

Brali ste razburljive romane o lovu človeka za zlatom. Gledali ste filme, kako strast za zlatom, "zlata mrzlica" obvlada človeka. Slišali ste, kako so nekoč ruski carji v Sibiriji pridobivali zlato s pomočjo sužnjev - političnih pregnancev. Brali ste, da to isto dandanes dela komunistična oblast. Ko slišite o pridobivanju zlata, si predstavljate kopanje rude v zlatih rudnikih globoko pod zemljo ali pa izpiranje rečnega peska. Za Hitlerjeve nacistične zločince so bili ti načini pridobivanja zlata zastareli. Moderna "nacistična znanost", zgrajena, kot ves sistem "tretjega nemškega rajha" - na zločinu, je Hitlerjevim "zlatosledom" odkrila bogate rudnike čistega zlata v koncentracijskih taboriščih. Eden izmed njih, in to ne baš največji, je bil Dachau. Pri sprejemu v taborišče niso žrtvam le pobrali vseh dragocenosti, ure, verižice, prstane in nalivna peresa, pač pa tudi prešteli v ustih vse zlate zobe. Osuplim žrtvam, ki so pričakovale, da jim takoj populijo vse zlato iz ust, so dejali, da se ta registracija zlatih zob vrši le radi tega, da priporniki v taborišču ne bi sami pulili zob in z njimi delali umazanega prekupčevanja. Kakor vse, tako je tudi ta nacistična laž imela kratke noge. V taborišču, med starejšimi priporniki, pač ni bila nobena tajnost, da tretja nemška država ropa iz ust umrlih pripornikov zlato, da bi tako pomnožila svoj revni zlati zaklad. Spočetka so to hijensko opravilo vršili v krematoriju in ga nekako prikrivali. Ko pa sta pegavec in griža začela masovno kositi pripornike, so nacistični zlatokopi, brez sramu, kar javno opravljali svoj umazani posel. - Vsa ko jutro so ob blokih v vrsti ležala gola in zamazana trupla trpinov, ki so umrli čez dan in tokom noči. Nekateri so imeli preko prsi ali na rokah zapisano svojo številko, ostali pa listek s številko privezan na palec na nogi. To je bilo njihovo *

Življenja in dinarji pod ceno

Od domovinskega sodelavca

Po zanesljivih podatkih, s katerimi razpolagam, so jugoslovanske oblasti ugotovile, da je poslednjo nesrečo v bosanskem rudniku Kakanj, v kateri je izgubilo življenje 128 rudarjev, povzročila prižgana vžigalica. Kot v vsakem rudniku na svetu, bi zaradi zemeljskih plinov morali tudi tam ob vходу v jamo preiskati vsakega rudarja, če nima pri sebi cigaret odn. vžigalic. V Kakanju pa te varnostne mere niso dovolj resno jemali in so pregledovali zelo površno. Tako so rudarji kadili v jami in nekega dne je moralo priti do tragedije.

Značilno je, da jugoslovanske oblasti, ko to poročam, še niso objavile izida te preiskave, dasi jim je od vsega začetka znan vzrok nesreče.

Druga zanimivost je, da je Narodna banka Jugoslavije sama delala na tem, da pride do delne devalvacije dinarja, ko bodo turisti dobili 1000 din za dolar. Tako je Narodna banka nekajkrat prodala v Švici velike količine dinarjev pod ceno.

* potno dovoljenje za krematorij. Človek bi mislil, da so zdaj ta trupla za tretjo nemško državo brez vrednosti. Pa ni bilo tako. "Blokač" (starešina bloka) je bil osebno odgovoren, da se nobeden izmed pripornikov ne približa mrličem, dokler ne bodo "uradno pregledani". In res, pred prihodom voza, na katerega so trupla nalagali kot polena, je blok za blokom obiskal človek, ki ni bil nikakršen uradni oglednik mrličev, pač pa hijena v človeški podobi, ki se je pomešala med trupla in s kleščami s silo odpirala mrtvecu za mrtvecom čeljusti ter pulila zlato zobovje. Hulja, ki je "kopala" zlato za naciste, je ne meneč se za stekleni pogled mrtvakov brskala po ustnih duplinah, ogledovala izpuljene zobe in jih metala v pločevinasto škatljico. In šele ko je ta pesjan, z žvenketanjem potresajoč škatljo naropanega plena odšel na drugi blok, se je približal voz, na katerega so naložili trupla in jih odpravili na zadnjo pot - v krematorij.

Za roparsko nacistično Nemčijo priporniki z zdravimi zobmi niso imeli prave cene. Njihove registracijske številke po smrti niso bile več zanimive. Nasprotno, imenitni pa so bili oni, ki so imeli zlate zobe. Pravili so, da je premnogi pripornik umrl baš zaradi zlatih zob. Smrt, četudi poedinca, se je namreč izplačala, kar je lahko potrditi s preprostim računom. Po informaciji SS-ovca, ki je imel vpogled v dobičkanosne operacije dahavske velegrobnice, je v mesecu decembru 1944 nemški državni zaklad dobil iz dahavskega taborišča nekaj nad 4 kg zlata. V tem mesecu je umrlo 550 pripornikov, to se pravi, da je vsak mrtvec imel približno 8 gramov zlata v ustih. Gram dvajsetkaratnega zlata je v tistih časih veljal 18 RM. Če zaokrožimo uradno število pripornikov, ki so umrli "naravne smrti" na šestdeset tisoč, potem so, pri skromni predpostavki, da je vsak pripornik povprečno imel le 5 gramov zlata v ustih, nacistične zakladnice dobile iz dahavskega taborišča 300 kg zlata, ki je bilo vredno RM 5,400.000 ali okroglo devetdeset milijonov predvojnih dinarjev.

Za zakladnico zlata zločinskega nemškega tretjega rajha je bilo dahavsko taborišče dobičkanosen rudnik. V njem so hitlerjevski razbojniki "brez znoja kopali" čisto zlato, ropali ure, prstane, denar in druge dragocenosti, odvzemali celo obleko. V civiliziranih državah je mrlič nedotakljiv in vsakdo, ki mu kaj vzame, je kaznovan kot skrunitelj. - Toda, Trétji nemški rajh je slonel na zakonjenih zločinih!

(Bo še)

ŠTEVILO SLOVENCEV

Proti koncu avgusta naj bi se v Beogradu vršila konferenca Združenih narodov, na kateri bodo razpravljali o populacijskih vprašanjih tega sveta. Ob tej priliki objavljamo daljšo razpravo o populacijskem problemu Slovencev, s katerim se je avtor bavil že mnogo let. Razprava bo predvidoma zaključena septembra.

Uredništvo

V BORBI ZA OHRANITEV

Zadnja leta se slovensko časopisje v tujini in tudi doma večkrat bavi z vedno manjšim naravnim prirastkom našega naroda. Pod naslovom "Usihanje biološke sile slovenskega naroda" je posvetil F. Jeza temu vprašanju posebno poglavje v svoji knjigi "Nova tlaka slovenskega naroda"; ljubljansko "Delo" razpravlja o vprašanju v članku pod naslovom "Slovenci biološko že umiramo"; tržaški "Novi list" pravi, da če bo šlo tako naprej, bodo Slovenci postali narod starcev. Bilo bi zanimivo našteti vse članke in razprave o tem vprašanju, toda obseg članka bi postal tako prevelik. Vsekakor je zaključek jasen: slovenska javnost se z vprašanjem padanja naravnega prirastka bavi z veliko resnostjo.

Podoben pojav v jugoslovanskem delu Slovenije po prvi svetovni vojni je obravnaval Fran Erjavec v svoji knjigi "Slovenija in Slovenci" iz leta 1940, v kateri na str. 91. navaja, da je naravni prirastek v letih 1924-1938 padel od 12 na 7.5 tisočink na leto.

Naravni prirastek je število oseb, za katerega se je prebivalstvo neke pokrajine povečalo v enem letu. To število dobimo, če od števila otrok, ki so se rodili živi v teku enega leta, odštejemo število oseb, ki so umrle v istem razdobju. Ta števila lahko izrazimo z absolutnimi številkami ali pa v tisočinkah. Tako se je na primer v Sloveniji leta 1963 rodilo 29.592 živih otrok, umrlo pa je 15.014 oseb. Naravni prirastek je znašal torej 14.578 oseb. Iste številke izražene v tisočinkah: leta 1963 se je na tisoč prebivalcev rodilo 18.3 živih otrok, a v istem letu je umrlo na tisoč prebivalcev 9.3 oseb. Naravni prirastek je bil 9.0 oseb na tisoč prebivalcev ali 9.0 tisočink. Napačno je, če smatramo, da je število živorojenih otrok enako številu naravnega prirastka, kar tu in tam včasih uide kakemu članarku po nesreči; tako lahko pride po pomoti do poraznih števil.

Gre za suhe številke. Do enakega naravnega prirastka 9.0 tisočink, katerega je imela Slovenija leta 1963, bi lahko prišli tudi v neki pokrajini, kjer je število živorojenih napr. 41 tisočink in število umrlih 32 tisočink. 41 tisočink je izredno visoko število živorojenih, kakršnega ima danes v Jugoslaviji Stara Srbija, ki nosi uradno ime Kosmet (Kosovo in Metohija). Toda, ker je imel Kosmet le 12 tisočink umrlih, je njegov naravni prirastek izredno visok in je znašal leta 1963 28.9 tisočink. Kosmet je med državami in pokrajinami Jugoslavije že od nastanka najbolj bogat na naravnem prirastku.

Podobno je bilo leta 1771, ko je prebivalstvo v Sloveniji le malo naraščalo; tega pa ni povzročalo nizko število rojstev, marveč dejstvo, da je bilo število umrlih skoro enako visoko. Takrat sta imeli Kranjska in Štajerska 35 do 39 živorojenih na tisoč prebivalcev, umrlih pa 32 do 39 tisočink. Tako je bil takrat naravni prirastek Slovenije izredno nizek (0 - 3.0 tisočinke).

Naravni prirastek je toliko večji, kolikor več je živorojenih otrok. Poleg naravnega poteka rojstva bo to število višje, če se otrok rodi pod zdravniškim nadzorstvom. Ko je v drugi polovici 19. stoletja dr. Semmelweis z uvajanjem izrednih ukrepov higijene skoro popolnoma izkoreninil povzročitelja otroške mrzlice, je obenem tudi zelo zmanjšal število mrtvorojenih, kakor tudi število pozneje umrlih novorojenčkov. Ti umrli novorojenčki so zelo večali število umrlih. V ljubljanski porodnišnici je leta 1920 umrlo devet odstotkov vseh novorojenih otrok, sedem odstotkov pa je bilo mrtvorojenih. Leta 1962 je umrlo le 1.18% vseh novorojenčkov in mrtvorojenih je bilo le 1.12%, pa čeprav se po drugi svetovni vojni v ljubljanskih porodnišnicah rodi od 80 do 90% vseh ljubljanskih novorojenčkov.

S tem smo prišli na drugo važno vprašanje in sicer na umiranje novorojenčkov v prvem letu starosti. Leta 1931 je v jugoslovanski Sloveniji umrlo 138.27 na tisoč novorojenčkov, katerih je bilo 31.264, ali 27.26 tisočink, kar po meni, da je umrlo do prvega leta starosti okoli 4.320 otrok. Ti umrli so seveda šteti v statistiki med mrtvimi, katerih je bilo 19.374 ali 16.89 tisočink. Število mrtvih novorojenčkov je bilo sicer visoko, vendar pa je pomenilo zma-

go z ozirom na znatno višje število umrlih novorojenčkov pred prvo svetovno vojno. 4.320 umrlih novorojenčkov pa predstavlja dobrih 23 odstotkov vseh umrlih v Dravski banovini leta 1931. Če bi ti novorojenčki ostali vsi živi, bi bilo umrlih le še okoli 15.000 ali 13 tisočink. Na ta način bi se naravni prirastek leta 1931 v jugoslovanski Sloveniji povečal od 10.37 tisočink na 14.26 tisočink, kar je v slovenski zgodovini sploh neznano. Te številke veljajo za Dravsko banovino v letu 1931, ki je obsegala le 61 odstotkov slovenskega narodnega ozemlja.

V današnji republiki Sloveniji, ki obsega okoli 80 odstotkov narodnostnega ozemlja, je leta 1963 od 29.592 novorojenčkov, ali 18.3 tisočink, umrlo do prvega leta starosti le še okoli 800 novorojenčkov ali 27.3 na tisoč živorojenih. Vsega je umrlo v istem letu 15.014 oseb ali 9.3 tisočink. Če od tega števila odštejemo 800 umrlih novorojenčkov, se bodo tisočinke umrlih zmanjšale od 9.3 na 8.8 in s tem bi naravni prirastek zrasel od 9.0 na 9.5 tisočink.

Število novorojenčkov je leta 1963 v resnici manjše od leta 1931; boljša zdravstvena organizacija in napredek v medicini sta po eni strani postopoma zmanjšala smrtnost novorojenčkov za skoro 80 odstotkov, po drugi strani pa izboljšala zdravstveno stanje odraslih, ki žive zato dalj časa; število umrlih se je v teh 32 letih postopoma zmanjšalo za celih 4.2 tisočink.

Glede naravnega prirastka je treba omeniti, da mesto tisočink rabimo večkrat odstotke in sicer za obdobja desetih let, ko se navadno vrše ljudska štetja. Če bi prebivalstvo stalno živelo v isti pokrajini, državi ali oblasti, bi na koncu desetletja le prišteli absolutne številke naravnega prirastka številu prebivalstva pred desetimi leti in bi dobili novo število prebivalstva. Toda to število se vedno razlikuje od dejanskega in sicer zaradi izseljevanja in vseljevanja, vojnih izgub, opcij in potujčevanja ter - beguncev, ki iz političnih ali drugih vzrokov skrivaj zapuste domovino.

Zato nekateri strokovnjaki dele število naravnega prirastka na dejanski ali resnični prirastek in na saldo selitvenega gibanja, vojnih izgub, beguncev in optantov.

I. OBDOBJE 1770 - 1846.

Do konca 15. stoletja so Nemci postopoma potisnili Slovence od Donave in Travne proti jugu na črto Šmohor-Bla tograd-Gospa Sveta-Št. Andraž-Lipica-Prekurje, kamor so Madžari izrinili zadnje Slovence iz Panonije. Meja proti Furlanom je ostala nespremenjena, prav tako meja napram Hrvatom. Na slovensko-hrvaški etnografski meji je prišlo do manjše spremembe le južno od Gorjancev, kjer je Žumberak pripadel Hrvatom in Bela Krajina, katero so še leta 1846 smatrali za hrvaško ozemlje, je postala slovenska. Severna meja narodnostnega ozemlja je nato ostala brez sprememb do polovice 19. stoletja, ko so se narodi spet prebudili. Celovec, ki je takrat tekmoval za prvenstvo z Ljubljano, je ostal na etnografski meji in Nemci so postopoma potisnili težišče Slovencev z Gosposvetskega polja preko Karavank v dolino gornje Save.

V teku stoletij so izginili v nemškem morju slovenski otoki severno od etnografske meje. Maloštevilni obrtniški pomočniki, ki so po cehovskih pravilih morali potovati in delati na tujem, da bi postali mojstri, so se navadno odtujili. Do začetka 19. stoletja je z malimi izjemami, duhovniki in maloštevilni posamezniki, ves narod pripadal le enem razredu - kmetu. Domače plemstvo in svobodnjaki so že davno izumrli ali pa se potujčili.

Razen vojn so na porast Slovencev zelo škodljivo vplivali turški napadi, kmečki upori in fevdalno gospodarstvo. V vsakoletnih vpadih v prvi polovici 16. stoletja so Turki pobili ali pa odpeljali v sužnost nad 200.000 ljudi. Za njimi pa so ostale požgane vasi in zapuščene kmetije. Ti vpadi so trajali 250 let in šele po poljsko-avstrijski zmagi nad Turki pri Dunaju leta 1683 se je turški val premaknil iz srednje Evrope na Balkan.

Devetdeset let pozneje so na zahtevo vojaških oblasti v Avstriji izvedli prvo natančnejše ljudsko štetje. O tem štetju, ki je trajalo od leta 1771 do 1773, poroča prof. Bogo Grafenauer v "Zgodovini slovenskega naroda" (V. zvezek), kjer navaja, da je živelo na ozemlju sedanje republike Slovenije brez ozemelj, ki so pripadala Benetkam in Ogrski po cenitvi prof. Zwitterja okoli 750.000 prebivalcev, vseh Slovencev pa je bilo okoli 900.000.

Z izjemo nekaterih mest se je prebivalstvo le malo povečalo. Čeprav je bilo število rojstev visoko, je bilo zelo visoko tudi število umrlih in tako je naravni prirastek bil zelo majhen; na Štajerskem in Kranjskem 0 - 3, na Koroškem pa pol tisočinke.

Tudi v tej dobi so se vojne vrstile ena za drugo in vojaški naborni sistem je zahteval od slovenskih dežel težke žrtve. Koroški deželni stanovni so trdili, da je dežela od leta 1771 do leta 1790 izgubila približno 39.000 ljudi, kar predstavlja skoro sedmino vsega prebivalstva. Poleg vojn so na število prebivalstva vplivale še bolezni in lakota, ki je bila posebno huda leta 1817.

Z letom 1819 prične nova doba, v kateri je prebivalstvo naglo naraščalo; do leta 1846, ko so izvršili Czernigovo

ljudsko štetje, to je v 26 letih, je znašal naravni prirastek v Sloveniji letno 11.16 tisočink, in sicer na slovenskem Štajerskem 13.84, na Kranjskem 9.61 in na Koroškem 7.69 tisočink.

Kmetje so bili še vedno tlačani, čeprav se je oblast plemstva zmanjšala in moč države povečala. V mestih je naraščalo zavedno meščanstvo, ki je bilo seveda v manjšini, a poleg obrtnikov smo dobili tudi prve začetke delavstva.

Czernigovo ljudsko štetje je na Slovenskem naštel leta 1846 1,330.000 prebivalcev, od katerih je bilo po Kozlerjevih pripombah 1,182.000 Slovencev, 88.89%.

Na podlagi tega štetja je Peter Kozler, član dunajskega političnega društva "Slovenija", izdelal "Zemljevid slovenske dežele in pokrajin", v katerem je vrisal meje narodnostnega ozemlja. Zaradi neverjetnih težav in preprek avstrijskih vojaških in civilnih oblasti je njegov zemljevid zagledal luč sveta šele 1.1861, druga popravljena izdaja pa 1.1864. L.1871 je Slovenska Matica objavila še tretjo nespremenjeno izdajo. Ta zemljevid je imel za prebujanje narodne zavesti v širokih slojih zelo velik pomen.

V razdobju 1819-1846 se je število Slovencev povečalo za 282.000, odnosno, če vzamemo v poštev število Slovencev po "Priročnem leksikonu" iz 1.1955, str.641, pa za 248.700 oseb (na 1,148.700).

II. 1846-1910 PREBUJANJE NARODNE ZAVESTI. ODPRAVA TLAKE. SOCIALNA PREOSNOVA.

Revolucija leta 1848 je Slovincem prinesla osvoboditev kmeta, nekaj državljskih pravic, politično pa idejo "Združene Slovenije", ki naj bi obsegala vse ozemlje po Kozlerjevih mejah. Tej zamisli pa se je takoj uprla nemška večina na Koroškem in Štajerskem; oba deželna zbora sta se delitvi dežel uprla in proglasila "enotno in nedeljivo" Koroško in Štajersko. Leta 1918 je general Maister - Vojanov s silo rešil slovensko Štajersko, na Koroškem pa je "nedeljiva Koroška" v veliki meri vplivala na neuspeli plebiscit leta 1920. Leta 1848 so imeli Slovenci svojega predstavnika v Jelačičevem Hrvaškem Saboru in ideja o skupni državi avstro-ogrskih Jugoslovanov je bila tudi zelo živa. Seveda je razvoj zavrla ponovna vzpostavitev absolutizma, ki je trajal do avstro-ogrske nagodbe in februarskega pamenta po vojni leta 1866. Takoj nato je nastala doba taborov in politični predstavniki so 1.decembra 1870 sestavili v Ljubljani "Ljubljanski jugoslovanski program".

Vplive na število in porast prebivalstva v tem razdobju lahko delimo v dve skupini: politične in gospodarsko-socialne.

Med političnimi je treba omeniti: odpor proti nacionalizmu, ki je skušal ponemčiti čim več Slovencev; ljudsko prosveto in dviganje narodne zavesti (Mohorjeva družba); prevzem mest, iz katerih je pričel izginjati tuje-rodni element (Ljubljana, Celje, Kranj, Jesenice, Maribor); politično in gospodarsko jačanje narodnih pozicij v Celovcu, Trstu in še posebno v Gorici ter v manjši meri v Beljaku; večina v kranjskem deželnem zboru; ojačanje pozicij v državnem zboru in v deželnih zborih Koroške, Štajerske, Goriške in Trsta; ter slovenske šole.

Gospodarsko-socialni vplivi so izraz globoke gospodarske in družbene preosnove predvsem pri kmetih, ki so se naenkrat znašli v gospodarski tekmi; slovensko meščanstvo in izobraženstvo je zraslo iz skromnih začetkov, obrtnikom pa se je pridružilo vedno več delavstva. Ker je bilo težišče industrije bolj v središčih monarhije, je prihajalo do gospodarskih kriz. Železnice in pomorstvo (parniki) so popolnoma spremenili obseg in oblike prometa. Trst se je zelo razširil. Vrsto starih podjetij in poklicev so nadomestila nova podjetja in novi poklici. Slovensko gospodarstvo življenje, ki je preživljalo otroške težave, ni moglo preprečiti izseljevanja, ki se je pričelo nekako okoli leta 1880. Vendar pa so Slovenci preboleli te težave in so samo rabili čas, da se utrde tudi v obrobni krajih, predvsem na Koroškem in v Trstu. Ta razvoj je prekinila nato prva svetovna vojna, katere povod je bilo prav jugoslovansko vprašanje.

Po ljudskem štetju v Avstro-Ogrski 31.decembra 1910 (Fran Zwitter "Nacionalni problemi v habsburški monarhiji") je bilo število Slovencev sledeče: (po občevalnem jeziku v Avstriji, po materinskem na Ogrskem)

Istra	55.134			<u>1,329.488</u>
Štajerska	409.684		Temu številu je	
Koroška	82.212		treba še prišteti:	
Kranjska	490.978		Hrvaška (približno)	25.000
Trst	56.916		Bosna in Hercegovina(približno)	3.000
Goriška	154.564		Drugod po Avstriji	3.660
Ogrska (približno)	80.000 (Zwitter: 1.1890 - 70.912)		Beneška Slovenija (približno)	<u>35.000</u>
	<u>1,329.488 Slovencev</u>		Skupaj	<u>1,396.148</u>

Ker so nekateri uradni krogi prirejali številke, da bi umetno dvignili "Herrenvolk" - Nemce in Ogre, so ponekod - kot napr. na Češkem in Koroškem - izvedli paralelno štetje in tako "ugotovili" razne "napake". Na Koroškem so na ta način zmanjšali število Slovencev za kakih 20.000.

Prav zaradi takih napak navajajo razni viri različne številke: "Priročni leksikon 1955" navaja na str.641, da je bilo 1,450.000 Slovencev, avstrijski pisatelj L.v.Süßland v svoji knjigi "Die südslawische Frage und der Weltkrieg" iz leta 1918, na str.584/5, pa 1,400.000 Slovencev.

V tem obdobju se je število Slovencev povečalo od 1,182.000 na 1,396.148, odnosno po "Priročnem leksikonu" od 1,148.700 na 1,450.000 ali za 214.148 odnosno 301.300 oseb v 64 letih. Na prvi pogled izgleda, da se je število Slovencev povečalo v tej dobi letno le za 3.346 (odnosno po "Priročnem leksikonu" za okoli 4.700), kar pomeni, da je bil naravni prirastek pri skupnem številu iz leta 1910 2,39 tisočink, ali po "Leksikonu 1955" 3.24 tisočink.

V svoji knjigi "Jugoslavija" I.del, 1921, na str.133, pa pravi Anton Melik, da je imela Kranjska 10.5 tisočink letnega naravnega prirastka. Na vprašanje, kam se je izgubilo okoli 8 tisočink letnega prirastka, nam Melik v isti knjigi na str.134 odgovarja, da je izseljevanje v Ameriko, na Westfalsko in drugam... pred vojno takorekoč uničevalo efekt naravnega prirastka.

"Priročni leksikon" na str.641 navaja, da je "izseljevanje do leta 1900 zajelo okrog 250.000 Slovencev. Povečanje slovenskega prebivalstva je bilo zato močno zaostalo za državnim povprečjem, ki je v letih 1846-1910 znašalo 57.5%. Število Slovencev se je povečalo le za 25.2%."

V razdobju 1900-1910 se je v Združene države izselilo novih 70.000 Slovencev, kar je povečalo število Slovencev v zamejstvu do konca leta 1910 na 320.000 oseb. V reviji "Tehnika in gospodarstvo" (Ljubljana, 1938) je dal Filip Uratnik v članku "Pregled gibanja zaposlitve in izseljevanja prebivalstva v Sloveniji" sledeče podatke za dobo 1870-1910:

Razdobje	Naravni prirastek(%)	Dejanski prirastek(%)	Saldo izseljevanja(%)
1870-1879	5.81	2.91	2.90
1880-1889	7.83	3.68	3.15
1890-1899	8.34	1.84	6.50
1900-1909	9.95	3.54	6.05

V obdobju 1846-1910 je naravni prirastek Slovencev manjši od državnega povprečja za več od polovice; če vzamemo v pošteve še 320.000 izseljenih, se odstotek zviša od 25.2 na 38% ter nam tako manjka še vedno 19.5% do državnega povprečja. Koliko potujčenih skriva ta izguba?

III. OBDOBJE 1910 - 1921. PRVA SVETOVNA VOJNA, OSVOBODITEV IN ZEDINJENJE.

"Oj Doberdob, slovenskih fantov grob!"

Na ozemlju, ki je po Rapalski in St.Germainski mirovni pogodbi ter nesrečnem koroškem plebiscitu 10.oktobra 1920 ostalo v Jugoslaviji kot jugoslovanska Slovenija na 61% slovenskega narodnostnega ozemlja (16.198 kv. km), je bilo stanje prebivalstva po ljudskem štetju 31.decembra 1910 sledeče:

Prekmurje	91.240	
Slovenska Štajerska	488.833	
Koroška (Mežica, Jezersko)	16.602 (ali bi ti pomagali k zmagi v plebiscitu, če nam jih ne bi	
Kranjska	468.171	že preje prisodili?)
Slovenija v Jugoslaviji	1,064.846	

Na tem ozemlju je med Slovenci živelo 17.000 nemških Kočevarjev, 15.000 Madžarov (v Prekmurju) in mnogo tujih uradnikov. Manjšine so predstavljale skupno 7.9% prebivalstva.

Anton Melik je v že omenjeni knjigi na str.134/5 pričakoval, da bodo v Jugoslaviji z ljudskim štetjem 31.januarja 1921 našli od 12 in pol do 13 milijonov prebivalcev. Toda že v opombi na isti strani pravi, da "prva poročila o rezultatih novega ljudskega štetja... kažejo... da je tudi v Sloveniji prebivalstvo nazadovalo v primeri z 1.1910. Nekatera politična glavarstva kažejo nazadovanje od 0.7 do 4.2 odstotka."

Z ljudskim štetjem 31.januarja 1921, so v jugoslovanski Sloveniji našli 1,037.838 prebivalcev ali 27.000 (2.6%) manj, kot pred 11 leti. Od teh je bilo okoli 950.000 Slovencev.

28.julija 1914 se je začela prva svetovna vojna, kateri je dalo povod prav jugoslovansko vprašanje. S tem je bilo kot odrezano delo za narodno in gospodarsko utrditev prav v obrobni krajih etnografskega slovenskega prostora. Z Londonskim paktom so zavezniki obljubili Italiji severno Dalmacijo, skoro vse otoke in Primorje s Trstom, Istro in

Gorico do vododelnice med Savo in Jadranom. Italija je tako 24. maja 1915 stopila v vojno na strani zaveznikov. Po štiriletni krvavi vojni je 28/29. oktobra 1918 Avstro-Ogrska monarhija razpadla prav zato, ker ni pred 40 leti niti zna la niti hotela spremeniti uprave v demokratično federacijo enakopravnih narodov. Seveda pa so k razpadu pripomogli zmagoviti udarci zaveznikov. Toda po Avstro-Ogrski je nesrečno londonsko odločitev nasledila Jugoslavija, ki se je morala na pritisk zaveznikov sama spozumat z Italijo glede zahodne meje. To je bilo v očitnem nasprotju z Wilsonovimi 14 točkami in je predstavljalo enega od raznih vzrokov, zaradi katerih Združene države niso hotele ratificirati Versaillske mirovne pogodbe in pristopiti k Društvu narodov. Tako so Slovenci plačali račun za Londonski pakt z okroglo 350.000 sonarodnjaki in okoli 25% narodnostnega ozemlja. Poleg tega so Italijani dobili še Istro, Reko, Crez, Lošinj, Zadar in Lastovo. Po eni strani so bili prizadeti Slovenci in Jugoslavija zaradi izgube narodnostnega ozemlja, po drugi pa Italija zaradi neizpoljenih obljub Londonskega pakta. Namesto živahnega sodelovanja sta ostala nezaupanje in napetost. Toda po tisoč letih so Slovenci in ostali Jugoslovani nekdanje monarhije prvič zadihali v svobodi. Davne sanje so postale resnica. Zaradi mednarodnih vzrokov in položaja na mejah se je država Slovencev, Hrvatov in Srbov (SHS) pod vodstvom Narodnega Veča v Zagrebu zedinila na hitro 1. decembra 1918 s Srbijo in Črno goro v skupno kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev (Niška izjava 1914, Majska deklaracija, Krfska deklaracija). 10. oktobra 1920 smo zgubili Koroško na plebiscitu, ker smo preveč zaupali v svoje pravice in v pravičnost zaveznikov.

Koliko nas je stala ta vojna? Uratnikova tabela, katere smo se že poslužili, nam za obdobje 1910-1921 daje sledečo sliko:

Naravni prirastek	4.2%
Dejanski prirastek	0.80%
Saldo vojnih izgub	3.40%

Če te odstotke izrazimo z absolutnimi številkami, dobimo:

<u>za vse Slovence</u>		<u>za prebivalce jugoslovanske Slovenije</u>
Naravni prirastek	58.800	44.721
Dejanski prirastek	11.200	8.518
Saldo vojnih izgub	47.600	36.203

Po tem računu bi morala imeti jugoslovanska Slovenija leta 1921 1.076.046, kar pa ne odgovarja. Zato se moramo poslužiti drugega načina, čeprav je Uratnikova razpredelnica zelo važna.

Leta 1921 je v Sloveniji po ljudskem štetju živel:

<u>Rojenih leta</u>	<u>Moških</u>	<u>Žensk</u>	<u>Skupaj</u>	<u>Tisočink(°/oo)</u>
1911	11.605	11.226	22.831	10.5
1912	11.506	11.313	22.819	10.5
1913	11.867	11.936	23.803	10.9
1914	11.770	11.531	23.301	10.7
1915	11.684	11.513	23.197	10.6
1916	7.388	7.396	14.784	6.8
1917	6.573	6.452	13.025	6.1
1918	6.258	6.029	12.287	5.7
1919	7.338	7.457	14.795	6.8
1920	10.551	10.422	20.973	9.7

Ker ni verjetno, da se je leta 1911 rodilo manj otrok od leta pred tem, bo sorazmerje med številkami pod "skupaj", rojenih v letih med obema štetjema, odgovarjalo valovanju zadnjega naravnega prirastka 10.5 tisočink, ki velja za Kranjsko. Tako dosežena številka bo vsaj približno pokazala, kolikšen bi bil naravni prirastek - brez vojne. Ta znaša skupaj 88.3 tisočink (vsota vseh tisočink dobljenih z grafičnim sorazmerjem) odnosno 8.83%; odstotek nam daje saldo živorojenih in umrlih v desetletju 1910-1921. Če to razmerje prilagodimo številu prebivalcev in številu Slovencev, bomo dobili sledeči rezultat:

	<u>Število Slovencev</u>			<u>Prebivalstvo jug. Slovenije</u>
	<u>Na narodnostnem ozemlju</u>	<u>V jugosl. Sloveniji</u>	<u>Zamejska Slovenija</u>	
1910	1,400.000(štetje 1910)	981.000	419.000	1,064.846(štetje 1910)
8.83% prirastek	123.000	86.000	37.000	94.026
1921	1,523.620	1,067.600	456.020	1,158.872
(predpostavljeno število)				
1921 +)	1,364.515	950.000	414.515	1,037.838(štetje 1921)
(ugotovljeno število)				
Saldo vojnih izgub 10.44%	159.105	117.600	41.505	121.034

KULTURA IN OMIKA

KNJIŽNI TRG: Tekoča številka SODOBNOSTI objavlja razpravo Vlada Vodopivca "Upor mladih", v kateri avtor razmišlja o moderni slovenski mladini in njenem odnosu do družbe in sveta. Ko govori o takozvani kritični mladini, pravi, da ni mogoče mimo dejstva, da so problemi mladine v bistvu problemi družbe v Jugoslaviji in socializma. Ko primerja prejšnje kritične rodove mladih ljudi z današnjimi, ugotavlja: Prejšnje mlade generacije so se uprle družbenim in idejnim temeljem svojega sveta, današnje generacije pa žele svet, kot so ga sprejele, spreminjati. Meni, da je kritika v socializmu potrebna, ker mora biti kritika eden od sestavnih delov "našega" družbenega razvoja. "Če so v tej kritiki tudi pretiravanja in prenapetosti, to ne more biti bistveno in zastrašujoče vse dotlej, dokler poteka kritika v imenu in zaradi političnih in moralnih idealov, ki so pred desetletji vodili nekaj sto organiziranih komunistov, da so rušili stari sistem."

STIKI S TUJINO: V Beogradu je bil sestanek urednikov literarnih revij iz 17 evropskih dežel. Literati so bili člani Evropske skupnosti pisateljev (COMES). DELO pravi, da je bil namen sestanka "proučiti možnosti za širše sodelovanje posameznih revij in premagovati težko čez, ki jih imajo ponekod, zlasti na zahodu, pri izdajanju revij." Kot kaže, DELO ni slišalo za PERSPEKTIVE ali pa domneva, da je Ljubljana na zahodu.

Beograjska opera in balet sta gostovala v Španiji. Z opero je gostoval tudi slovenski basist Ladko Korošec.

Izseljenska matica namerava kazati v Evropi, ZDA in Južni Ameriki dokumentarni film "Lastovke se vedno vračajo", ki prikazuje izseljence na obisku "stare domovine."

Na Dunaju so izdali antologijo jugoslovanske proze. Slovence zastopajo Ivan Cankar, Andrej Hieng in Beno Zupančič.

Viba film pripravlja snemanje filma po Finžgarjevem romanu "Pod svobodnim soncem", katerega bi ruski, poljski in hrvaški filmski delavci radi izdelali v koprodukciji. Kot je znano, so se za roman svoje čase zanimali tudi Amerikanci, toda Finžgar je odklonil prodajo filmskih pravic.

KULTURNI SPOMENIKI: V Praporčah pri Grosuplju nameravajo odpreti Adamičev muzej. Med zbiratelji gradiva, zlasti pisem, so tudi nekateri ameriški Slovenci kot napr. Adamičev sodelavec Janko Rogelj iz Clevelanda.

Pred novo kino dvorano v Ajdovščini so arheologi našli popolnoma ohranjeno rimsko podkletje in dolg rimski kanal. Odkrili so tudi podnožje dobro ohranjenega rimskega stolpa, ki ga bodo uredili in dogradili v spomenik.

NEENAKOPRAVNOST NA PLOŠČAH: V Jugoslaviji obstajajo trije produkcijski centri za gramofonske plošče: Jugoton v Zagrebu ter RTB in Diskos v Srbiji. Slovenci nimajo svojega centra. Rezultat je ta, da so naši umetniki zapostavljeni ali pa morajo čakati v neskončnost, predno se jih usmilijo. Še potem je vprašanje, kakšna bo kvaliteta izdelanih plošč. 19. junija je bilo zadoosti tudi ljubljanskemu DELU in je takole zarobantil: "Za to brez ovinkov postavljamo zahtevo, da je treba to sodelovanje neprimerno izboljšati ali pa se bomo morali lotiti te naloge sami. Če je ob večji pretekli industrijski razvitosti naša republika s svojimi delovnimi rezultati prispevala tudi k postopnemu hitrejšemu razvoju drugih, kar je pravilno, ne bomo zdaj iz istih načel neobgledno dopustili, da bi drugi našo kulturo podcenjevalno drli na meh." DELO obenem poroča, da je Narodna banka zavrnila predlog podjetja Greyko iz Pittsburgha v ZDA, ki je v rokah slovenskih izseljencev, da bi izdelalo šopek slovenskih narodnih pesmi in posnetke slovenske književnosti - za dinarje! Socialistični patriotizem! - SPECTATOR

* Osnova tega računa je bil naravni prirastek Kranjske, ki je bil manjši od Štajerske, ki je imela, kot smo videli, več prebivalcev od jugoslovanskega dela Kranjske. Zato so verjetno številke izgub prve svetovne vojne še višje. Vendar tudi tako odgovarjajo vojnim izgubam vse bivše avstro-ogrske monarhije, ki so nekaj višje od 10%.

Poleg vojnih izgub so na naravni prirastek vplivale še bolezni, pomanjkanje in selitve. Leta 1918/19 je divjala španska mrzlica, ki je pokosila na deset tisoče ljudi. Ob začetku vojne z Italijo se je veliko število Primorcev zateklo v notranjo Slovenijo in drugam po tedanji državi. Čeprav se jih je precej vrnilo, jih je mnogo ostalo zunaj. Do novega vala beguncev iz Primorske v Slovenijo in drugam v Jugoslavijo je prišlo po Rapalski pogodbi, ko so fašisti še pred prevzemom oblasti pričeli nasilno spreminjati značaj Primorske. Postopoma so uničili vse slovenske kulturne in gospodarske ustanove, slovenske šole, društva in tisk. Po koncu vojne se je iz Slovenije izselilo precej Nemcev, posebno uradništva. Iz Koroške pa se je po neuspelem plebiscitu zateklo veliko Slovencev. Zato se je verjetno nekoliko zmanjšalo število (414.500) Slovencev na slovenskem narodnostnem ozemlju v Italiji in na Koroškem. +) V razdobju 1910-1921 so Slovenci po prvi svetovni vojni postali svobodni in prišli v sestavo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Razen malega dela na Ogrskem so izgubili Koroško in Primorsko ter velik del Notranjske. V Jugoslaviji je bilo 1.1921 950.000 Slovencev, a izven meja je ostalo okrog 414.000. Vojska je stala Slovence najmanj 159.000 oseb. --) Italijansko uradno štetje leta 1921 je na Primorskem naštel 312.000 Slovencev.

Razvrednotenje dinarja je najbolj zaznaven del sedanje jugoslovanske gospodarske reforme, ki zajema tudi cene na sploh, delitev dohodka in zunanjo trgovino. Ustavila naj bi inflacijo in zagotovila bolj uravnovešen razvoj gospodarstva. O reformi so razpravljali v skupščini, kjer jo je razlagal, a ne razložil Petar Stambolić. Kot se je šalil PAVLIHA, se je moral občan zateči k vedeževalki, da bi zvedel, za kaj gre. Z največ avtoritete je o reformi govoril Mijalko Todorović na 2. plenumu CK Zveze komunistov Jugoslavije 17. junija. Ker bo reforma zajela vsa področja družbenega življenja in prizadela vse delovne ljudi, je Todorović rekel, da je izredno važna in pomeni najvažnejšo nalogo Zveze komunistov za nekaj časa. Vsi dosedanji delni ukrepi niso mogli dati polnega učinka. Čeprav so v minulih dveh ali treh letih zelo mnogo govorili, niso ustvarili potrebnih pogojev, da bi učinkovito uresničevali politiko intenziviranja proizvodnje in stabilnejšega naraščanja življenske ravni. Sedanja reforma ne bo le enkratna kampa-nja, ampak naj bi pomenila dolgoročno delo. Postopoma bodo kos sedanjemu položaju zamrznjenih cen, ki ne morejo dolgo ostati zamrznjene, ker bi povzročile nadaljnje poglobljanje gospodarskih neskladnosti in večje politične težave.

Kot je Todorović dejal, naj bi ukrepi (1) omogočili nadaljnjo krepitev samoupravljanja in izpodrezali korenine etatističnemu birokratizmu; (2) okrepili zanimanje kolektivov za sodelovanje in združevanje; (3) omogočili svobodnejšo in smotrnejšo razporeditev akumulacije preko trga; (4) izenačili delovne pogoje, kar naj bi pomagalo, da zaži vi novi bančni sistem; (5) pripomogli k izvajanju načela delitve po delu, kar bo povečalo storilnost dela in pomagalo k čistejši delitvi družbenega proizvoda med jugoslovanskimi narodi; (6) izpodrivali ekstenzivno gospodarjenje in spodbujali moderne tehnične metode; (7) osvobodili tržno delovanje in odpravili pretirano administrativno urejanje deviznega in zunanjetrgovinskega režima, kar je pogoj za boljše vključevanje v mednarodno delitev dela in za postopno odpravljanje deficita v plačilni bilanci; (8) omogočili smotrno delitev na potrošnjo in akumulacijo, kar pomeni nenehno izboljševanje življenskega standarda in hitrejši razvoj komunalnega sistema; (9) nudili stabilnejšo podlago za razvoj družbenih služb in (10) preskrbeli osnovo za nov sistem planiranja.

Korenine sedanjih težav gospodarskega in družbenega življenja vidi Todorović v tem, da niso pravočasno dvignili vsega gospodarstva in družbenega življenja za eno nadstropje višje, čeprav so že pred letom dni začeli pripravljati to reformo in so že veliko prej spoznali, da je potrebna. Toda šele avtoriteta kongresa ZK je zlomila odpor subjektivnih činiteljev, ki pa ga bo še čutili. Nasprotja izvirajo iz ozkih krajevnih vidikov ali pa iz podcenjevanja jugoslovanske gospodarske moči. S 500 dolarjev narodnega dohodka na osebo in 25.000 diplomiranih študentov na leto je Jugoslavija nekje na nivoju razvitih industrijskih držav pred drugo svetovno vojno, zdaj pa mora reševati nalogo, ki so jo te države reševale v povojnem času in pa izvesti novo industrijsko revolucijo, ki se je v teh državah že začela.

PODJETJA JE TREBA PRISILITI

Jugoslovanske gospodarske storitve je treba gledati s stališča svetovnega trga, meni Todorović. Realni tečaj dinarja je važen za nadaljni razvoj gospodarstva, ki naj bo odprto za enakopravno sodelovanje z vsemi inozemskimi gospodarstvi. V kapitalističnih deželah jih ovirajo težnje po gospodarski hegemoniji. V socialističnih deželah pa bodo spremembe, ki se uveljavljajo, olajševale medsebojno sodelovanje, medtem ko so se stari poskusi sodelovanja na centralističnih odnosih pokazali kot neprikladni in politično nezaželeni. V Jugoslaviji je treba obračunati z avtarkizmom. Podjetja je treba gospodarsko prisiliti, da se bodo usposobila za konkurenčni boj na svetovnem trgu, nakar bo tudi dinar konvertibilen in stabilen, domači trg pa bo utrjen in spopolnjen. Položaj in stabilnost Jugoslavije sta v mednarodnih gospodarskih odnosih v sorazmerju s prodajo in ugledom blaga z oznako "Made in Yugoslavia", od komunistov pa še niso zahtevali, da bi s primerno odgovornostjo opravljali zunanjetrgovinske posle.

Od kmetijstva je odvisno večanje življenskega standarda in kmetijstvo je pomembno v zunanji trgovini. Pri rekonstrukciji kmetijstva ne smejo biti drobnjakarski, je rekel Todorović. Kmetijske organizacije je treba odtrgati od države, a poslovati morajo rentabilno. Premagati je treba težnjo po ekstenzivnem gospodarjenju. Uspehi v kooperaciji z zasebnimi kmeti so spodbudni, toda možnosti majhnih zasebnih posestev ne smejo precenjevati. Še odločneje morajo razvijati socialistična gospodarstva kot intenzivna in visoko produktivna.

Tudi vsa področja zunaj gospodarstva bodo prizadeta z gospodarskimi spremembami. Ko sekajo korenine etatizacije, kot se je izrazil Todorović, omogočajo integriranje družbenih služb z materialno proizvodnjo, tako da se bodo vsi delovni ljudje roko v roki pomikali h "kraljestvu svobode" in "meje proizvodnega procesa" ne bodo prekoračevali posamič, denimo najprej filozofi in politiki, nato znanstveniki in pesniki, medtem ko naj bi delavci čakali, da bi "ozelenela trava". Produktivnost dela je nizka tudi v negospodarskih dejavnostih, v šolstvu, zdravstvu, znanosti, propagandi, administraciji, itd. Povsod je treba večati učinke. Rešitev morajo najti delovni ljudje sami, pobudo pa naj dajo komunisti.

Izhod iz sedanjih gospodarskih motenj bo težaven, zapleten in dolgotrajen proces. Poleg večje proizvodnje in sto

rilnosti je potrebno varčevanje pri vseh oblikah potrošnje, kar vključuje investicije, proračun, socialno zavarovanje in osebno potrošnjo. Investicije so res glavni vzrok za skok cen, toda če bi jih usmerili v modernizacijo proizvodnje in avtomatizacijo, kar bi večalo proizvodnjo a ne bi večalo zaposlenost, bi bile investicije faktor stabilizacije, če bi bile v ustreznih okvirih. Tudi osebni dohodki so povzročali inflacijo, ker so v nekaterih podjetjih prerazdelitev v prid osebnih dohodkov napačno razumeli in so demagoško zviševali nominalne plače. V bodoče naj dohodki naraščajo v skladu s proizvodnjo in storilnostjo dela. Stabilni trg, ob ravnotežju ponudbe in povpraševanja, je predpogoj za sam obstoj družbeno-ekonomskega sistema in za gospodarski razvoj.

NEKDO MORA ZGUBITI

Težave zaradi spremembe cen, podražitve surovin, uvoza in storitev bodo hude v mnogih podjetjih, kajti nekdo mora zgubiti, če se drugemu boljša položaj. Vsi pa bodo pridobili razširjene samoupravne pravice in ugodnejše pogoje za večjo storilnost dela. Splošni pogoji gospodarjenja bodo izenačeni za vsa podjetja. Odpravili bodo privilegije in razbili utvare, tako da se bo pokazala prava moč in sposobnost podjetja. Slaba podjetja bodo potrebovala prehodno pomoč, toda splošno popuščanje bi povzročilo neuspeh vse reforme. S podjetjem, ki ni dobičkanosno, nekaj ni v redu. Z umetnimi cenami pa ni mogoče ustvarjati prav ničesar razen zablod.

Ni izključeno, da se ne bo visoka letna stopnja rasti nekoliko zmanjšala, toda počasnejša rast bo ustvarila trdnejšo podlago za kasnejši hitrejši razvoj. Delovne organizacije bodo dobile večjo samostojnost, zato pa tudi večjo odgovornost. Reforma bo spodbudila integracijske procese, katere je doslej večkrat ovirala birokracija v delovnih organizacijah. Todorović je poudaril načelo osebne odgovornosti. Tu ni vlade in opozicije, nihče ne more stati ob strani; vsakdo mora najprej izpolnjevati svojo dolžnost, da bi lahko to zahtevali tudi od drugih. Revolucionarni ukrepi terjajo strnitev vseh sil. Delo ZK je dokaj obremenjeno z verbalizmom in didaktiko, ponekod je še vedno mogoče bolj slišati deklaracije vdanosti načelom kot pa videti praktične ukrepe, medtem ko je pri nekaterih mogoče opaziti nezaupanje do gospodarskih ukrepov nasploh, ker so bili v preteklosti neučinkoviti.

Todorović je zato pribil, da morajo biti komunisti učinkovitejši in bolj aktivni v pojasnjevanju položaja in dajati jasne, natančne perspektive. Poglobljati morajo socialistično demokracijo in se boriti proti navadam direktorjev in občinskih funkcionarjev, pa tudi drugih višjih funkcionarjev ZK, ki rajše razpravljajo in sklepajo v komitejih ZK in ožjih izvršnih telesih kot pa pred javnostjo v delavskih svetih in skupščinah. Po drugi strani se morajo boriti proti kritikastrstvu in anarholiberalizmu, kajti demokratična pravica, da človek sodeluje pri sprejemanju sklepov, pomeni tudi obveznost, da spoštuje sklepe večine. Ljudje imajo pravico, da odkrito kritizirajo, a tudi dolžnost, da sprejmejo kritiko lastnih postopkov. Todorović je zaključil z izjavo, da sta utrditev gospodarstva in nadaljnji razvoj družbenih odnosov posebnega pomena za mednarodni ugled, saj vse evropske socialistične dežele živo razpravljajo o novem gospodarskem sistemu. Socializem naj prevzame zastavo demokracije in humanizma in likvidira povsem nerealni monopol buržuaznih dežel na demokratična gesla.

Tito je bil na Češkem od 2. -8. junija. Obiskal je Prago, Bratislavo, Plzen in Cenkov, kjer je bil zaposlen pred 53 leti, ko je prišel iz Slovenije. Od 8. -13. junija je bil na uradnem obisku v Vzhodni Nemčiji, kjer je obiskal Vzhodni Berlin, Dresden in Halle. 18. junija je nato za 10 dni odpotoval v ZSSR, kjer je poleg Moskve obiskal še Minsk, Sverdlovsk, Irkutsk, Bratsk in Omsk.

Na konvenciji HSS v Torontu je bilo naznanjeno, da je bil za predsednika stranke izbran dr. Juraj Krnjević.

Jugoslovanski konzul v Münchenu Andrija Klarić je sedel zvečer z mlado natakario Daro Rogić v avtu ob jezeru Meersburgu ob Bodenskem jezeru, kjer je bil na uradnem obisku. Bajе sta se pogovarjala o prireditvi neke jugoslovanske folklorne grupe za jugoslovanske delavce v Zahodni Nemčiji. Idilo so prekinili štirje strelji, od katerih dva sta zadela konzula in ga težje ranila. Policija je pozaprila par Hrvatov, med njimi brata Kardun pa tudi brhko natakario, ki je bajе speljala konzula v park.

7. julija je pri eksploziji metana v premogovniku Kakanj v Bosni izgubilo življenje 128 rudarjev. Od vseh, ki so takrat delali v jami, se jih je rešilo le 25. To je bila največja rudarska nesreča v Jugoslaviji po vojni. Leta 1934 je v istem rudniku izgubilo življenje 127 rudarjev.

Tudi takrat je eksplodiral metan. - Nesrečo sedaj preizkuje posebna komisija. Medtem pa je podal ostavko Ratko Taušan, bosanski sekretar za industrijo in trgovino, ki je takole utemeljil svoj odstop: "To - v bistvu pri nas ne običajno - prošnjo pošiljam zato, ker mi velika kakanjska katastrofa, ki se je pripetila v okviru resora pod mojim vodstvom, nalaga dolžnost, da kot odgovoren družbeni delavec to storim."

Ob Donavi in Dravi je prišlo do katastrofalnih poplav. Najhujše je okrog Osijeka, Vukovara in Opatina. Donava je bila letos nekaj čez 9 metrov nad normalo - meter več kot je bilo kdajkoli zabeleženo. Čeprav so ljudje in vojaki, kakih 30-40.000 oseb, stalno utrjevali nasipe, je bil pritisk vode marsikje prehud. Veliko ljudi so morali evakuirati. Ogromno hiš je podrtih in poškodovanih. Poleg številne živine in divjadi je utonilo tudi nekaj ljudi. Obširna žitna polja so pod vodo. Ameriška organizacija CARE je razdelila potrebnim večje količine hrane. Pomoč prihaja tudi od drugod, a vlada je podvzela posebnere mere za pomoč v posojilih in blagu.

Medtem ko obstoja hudo pomanjkanje doktorjev v jugoslov. zdravstvenih ustanovah, se nahaja na sezonskem delu v Zah. Nemčiji 400 jug. doktorjev! - IVAN STANIČ

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENField 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.4.0	Finska:	10.-	Nemčija:	13.-
Argentina:	500.- (1100.-)	Francija:	12.-	Švedska:	15.-
Avstralija:	1.10.0 (£A 3)	Italija:	2000.-	Urugvaj	50.- (110.-)
Avstrija:	40.-	Kanada:	3.50 (\$ 7.00)	U.S.A.:	3.50 (\$ 7.00)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata

Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Skandinavija: Jože Rozman, Ristolantie 3 A 8, Helsinki, Finska